

1976 október 31.-i műsorához

Emlékek élete

/Mátrai-Betegh Béla/

Meddig tart egy emlék?

Oly egyszerű ^{feladni} ~~rá a válasz~~: mignem feledésbe megy.

De a válasz mégsem ilyen egyszerű. Csak annak látszik, de nem az. Emlékek élete, mint minden, ami él, sokkalta bonyolultabb annál, senhogy az elmulása ilyen nyomtalan volna, a vége ennyife befejezett. Nem. Emlékek élete, azt merem mondani, minden más élet közt a legesleg-bonyolultabb, mert mások az életjelei, mint a többié. Nincs pulzusa, amely ha megszűnik, megszűntnek tekinthető egy eleven sziv. Nincs lélekzete, amely ha eláll, megfűl egy szervezet. Nem növekszik, mint a többi, ami él, hajló korában nem hajlik meg, mint a többi élő, nem őszül, nem hervad, nem sarjad, nem terem, nem fárad el. Emlékek életének mások a törvényei, mint a többinek. Nem fizikaiak, nem élettaniak, nem kémiai törvények. Szellemiek. A gondolatok közt játszódnak, az érzelmi világban, rejtettebben működnek, kifürkészhetetlenül, és egészen másként, mint a többiek.

Emlékek élete törvényszegő.

Hadd mondjam meg, hogy emlékek igazi élete akkor kezdődik, amikor az emlékek véget érnek. Valódi zsongásuk akkor támad, amikor már elcsitultak. Végleges életük, a nagyobb, a teljesebb, abból születik, hogy feledésbe mennek. Az igazi emlékezés születésnapja a felejtés napjára esik.

Erről a különös tüneményről szeretnék most beszélni, mert tudom, hogy nagyarázatra szorul.

Mint annyiszor, amikor a világ nehezen megközelíthető jelenségeiről, tehát emberekről és a titkaikról van szó, mint annyiszor, amikor valami szokatlanul hangzik, mint annyiszor, amikor valami nagyon bo-

nyolult, ezuttal is az egyszerűhöz folyamodom. Költőt hívok segítségül, Juhász Gyulát; versét idézem, oly közismert versét, amely már-már szállóige s olyan tiszta és világos, mint egy népdal. "Milyen volt szőkesége, nem tudom már. - De azt tudom, hogy szőkék a mezők - ha dus kalászszal jó a sárguló nyár - s e szőkeségben újra érzem őt."

Nem tudom már... nem tudom már... - a felejtés fájó szava ez. Nem tudom már... - ez a felejtés órája. De megszületik benne az emlék, az igazi, a végleges, a többé már el nem muló. Egy szőke hajfonat ellobban az idő szelében, és megjelennek a helyén a szőke mezők. A felejtés pillanatában egy emlék egyszerre világgá tágult. És így a többi is. Ebben a felejtő versben elmosódik egy szempár kékje, de megjelennek a szeptemberi bágyadt bucsuzó kéklő fátylai: egy muló szempillantás helyén egy egész, egyre ismétlődő évszak, elfoszlik a versben egy hang selyme, de minden tavaszban megszólal az a távoli asszonyi szó. A feledésben mulhatatlanná született az emlék. Szétszóródott a tájba, szétivódott az évszakokba - a világ részévé lett egy hajtincs, egy kék tekintet, egy meleg hang.

Mikor egy emlék világgá megy, voltaképpen akkor tér haza. Amikor vége, akkor kezdődik el. Ha egy fiu észreveszi magán régesrég elporladt, ~~elrejtett~~ anyjának egy mozdulatát, egy régesrég elfelejtett szokását s ráismer: ez ő! - akkor emlékezik rá igazán. Ha egymástól elszakadt barátok egyszer-egyszer használják egymás szavajárását, ha elfelejtették is egymást, egymásra emlékeznek. Elmosódott izekben, ismeretlenből fölbukkanó arcokban, egy vératlan hangulatban, egy ismerős környezetben hirtelenül támadnak az emlékek s kísérik aztán észrevétlenül, hűségeen, árnyékként és fényként, csendes mécsvilágként.

Különbös az emlékek élete, törvényen kívüli, szabálytalan és szabályozhatatlan. Elmultukban születnek újjá és teljesebbé, elnémulásukban zendülnek meg, Azt gondoljuk, megszűntek már, mikor pedig betölteni kezdik a világot.